

Տարազը լոյս է տեսնում բարբր մի անգամ կիրակի օրերը

№ 10 կիրակի 10 մարտի

եօթերորդ տարի 1896

Հարուստ կոնստանտինոպոլի 1896 թ. քաղաքի անգլիական թերթի և Տարազ շաբաթականի

ԱՂԲԻՐԻ տարեկան գինը 3 ռ. (արժույթով 4 ռ.), ՏԱՐԱԶԻՆ 6 ռ. (արժույթով 10 ռ.), տված Տարազը—50 կ., Ագրի—25 կ.
ԱՂԲԻՐ-ՏԱՐԱԶ միևնույն հասցեով գրող բանաստեղծները ստանում են տրեքսեր և զանազան շնորհակալություններ, ընծաներ:
Հասցեն՝ Тифлисе, редакция газеты. ք. Арбузи-Таразъ, կամ Тифлисе (Caucase) Réd. des jour. Agbur et Taraz.

Թ Է Ո Ւ Ր Ա *)

Պատմական վեպ

Յաջորդ օրը, երեկոյան՝ երբ իսպառիսը կրկէս զնայ, Թէոդորան իր աղախնու ուղեկցութեամբ ուղևորեց զուշտիուհու մօտ: Անցնելով ողջ քաղաքը, զուշտ եկան Բլակէրնէ քաղաքացի և իրանց քաղերը ուղղեցին դէպի անտառը, որ քաղաքի պարիսպը բաժանում է ծովից: Նեղ ճանապարհով դնալով, որ ինչպէս երևում էր լաւ ծանօթ էր խորալին, հրանք հասան կախարդուհու խրճիթին:

Խրճիթի մօտ ընկած էին երկու սպանած օձեր: Ինքը կախարդուհին կանգնած էր տան շէմքի վրայ: Նա ուստիկ տղեղ էր: Թէոդորան սկսեց լսել ինչ զնայ: Խորան համարեա ուժով նրան Սիւլլալի բնակարանը ներս տարաւ:

— Ի՞նչ էք կամենում, — հարցրեց կախարդուհին:

— Ես եկել եմ իմ ապագան իմանալու, — պատասխանեց Թէոդորան:

— Նստեցէք, — ստաց պառաւր, այցելուհիներին աթոռները ցոյց տալով:

— Տուր ձեռքդ, — դարձաւ ապա կախարդուհին Թէոդորային:

Մատաղհատ աղջիկը մեկնեց աջ ձեռքը, ախով դէպի վեր դարձրած: Պառաւր երկար ժամանակ լռութիւն գնում էր նրա ձեռքի գծերը, ապա շշնջաց մի քանի անհասկանալի խօսքեր:

— Ի՞նչ պէտք է ասես ինձ, — անհամբերութեամբ հարցրեց Թէոդորան:

Իսպառիսը նսած էր ինքու թէոդորայի կողմին եւ նրա գիւղեցիութեան նայելով զլարնանում էր...

*) Տես «Տարազ» № 9.

— Լսիր, — ես նախ պետք է խորհուրդ անեմ ողբիները հետ. ասելով այդ, պառաւրդը անցնում է: Թէոդորան և պառաւրդը մնացին մենակ և ըսկսեցին դիտել իրանց շրջապատը:

Չորս կողմը պատերին չենաւ էին, դուրսի նման, կմախքներ, չորացած օձեր, դանդեր և առհասարակ այն ամենը, ինչ որ սնահաւատ երևակայութեան վրայ ազդում է: Թէոդորան թէև սնահաւատ էր, այնուամենայնիւ երկչափաների թւին չէր պատկանում: Կտխորդուհու բնակարանի տարօրինակ կահուորութիւնը նրա վրայ ամենևին ներդրածութիւն չունեցաւ, մոտապէս աղջկայ ուղիղը դրա՞ւն էր միայն մի մտքով — իր բախտի իմանալ: Ուստի նա սպասում էր անհամբերութեամբ կախարդուհու գարձին, իսկ մնացեալ ուրիշ բաների վրայ նա ամենևին ուշադրութիւն չը դարձրեց: Վերջապէս երևաց կախարդուհին, կործնա թէ գետնի տակից դուրս եկաւ. նա իր ձեռքին բռնել էր զլեւթական ճիւղը:

— Նայեցէք, — ասաց պառաւրդ, — սենեակի այն մասում, այնանդ՝ ներսումը դուք տեսնում էք հալի: Նայեցէք ուշադրութեամբ, դուք նրա մէջ կրտսերն էք ձեր ճակատագրի էնըլէմը:

Թէոդորան հնազանդեցաւ: Հայելու մէջ մի սուրճամանակ բոլորովին ոչինչ չէր երևում, բայց փոքր յանկարծակի գետնի տակից լուեցաւ աղմուկ. նա աւելի ու աւելի էր սաստկանում, վերջապէս նա ամպրոպի փոխեցաւ, ապա լուեցաւ քրքիջ, հայելու մէջ անդրադարձաւ վարդապոյն ներկ, իսկ մէջ տեղում սկսեցաւ նկարել մի թագ:

— Ի՞նչ եմ ես տեսնում, — գոչեց նա, — կայսերական թագ:

— Այո՛, — պատասխանեց կախարդուհին:

— Միթէ այն ինձ է պատկանում:

— Հասկանալի է:

— Եւ այդպիսի փայլուն աղագայ է ինձ ուղարկում:

— Այո՛, ուղարկին:

— Նշանակում է ես կրկինեմ Կոստանդնուպոլսի և ամբողջ բիւզանդական կայսրութեան տիրուհի:

— Այո՛, այո՛, այո՛:

Խոյան, անկիւնում նստած, հեղնաբար ժրջում էր:

Յանկարծ հայելու մէջ լոյսը հանգաւ և թագը անյայտացաւ իսկաւրի մէջ:

— Բո՛ նախադրուշակութիւնն արժանի է առատ վարձատրութեան, — ասաց Թէոդորան, ոսկով լի քտակը տալով կախարդուհուն: — Գնանք տուն, — դարձաւ նա խորապին:

Սնահաւատ Թէոդորան ուրախութիւնից քիչ էր մնում, որ ինքը կ'որոշէր: Նրան տալագայում կայսերական թագ է սպասում: Ինչո՞ւ չուրախանալ: Նրա փառ երևակայութիւնն իր առաջ պատկերացնում էր մի ամբողջ շարք սքանչելի պատկերներ: Նա կախարդուհու մօտ եկաւ, իմանալու համար, թէ որդե՞ք, Իպարիւրը հաւատարիմ կըմնայ նրան,

բայց յանկարծ իմանում է, որ նրան կայսերական թագն է սպասում: Թէոդորան, կարծես, թեւ էր առել թռչում, ուշադրութիւն չը դարձնելով ոչ զիշերւայ և ոչ էլ անտառի մթութեան վրայ: Խոյան հաղիւ կարողանում էր նրան հասնել: Թէոդորային ուղիղ էր թագ տալ՝ բացի Իպարիւրից — Անատոս կայսեր եղբօր որդուց: Նշանակում է Իպարիւրը ամուսնանալու է նրա հետ, նրան կըսիրէ, հաւատարիմ կըմնայ: Այդ ամենը միտ բերելիս, գեռահաս Թէոդորայի սիրտը բարախում էր. մինչ այս, անտառից դուրս գալիս, յանկարծ Թէոդորայի առջև կանգնեցին երկու ծառեալ մարդիկ: Նրանցից մէկը բռնեց նրա ուտերից, իսկ միւսը նրա կուրծքին դէմ տրեց երկար դանակը: Խոյան իսկույն փախաւ: Այդ միջոցին լուսինն մօտիկից լուեցաւ աղմուկ:

— Ահա նրանք այստեղ են: Եկէք ինձ հետ, ընկերներ, բռնեցէք առաջակներին:

Այդ աղմուկի վրայ ծառեալ մարդիկ թողին Թէոդորային և անտառի խորքը մտան:

Թէոդորային ազատող անձանց ժը մօտեցաւ. նրան, ձեռքից բռնեց ու ասաց.

— Մի վախենաք, ես եմ — Փուղէսպօն: Հետեցէք ինձ շտապով:

Նրանք շուտով դուրս եկան ու մօտան մարդկային ուղին:

— Իսկ ձեր ընկերները, — հարցրեց Թէոդորան:

— Ընկերներ չկան, — պատասխանեց Փուղէսպօն, — ես զինուորական խորամանկութիւն բանեցրի առաջակներին փախեցնելու համար:

— Մէ, իմ անդին Փուղէսպօն, ես կհամբաւեմ քեզ եմ պարտական: Ի՞նչով կարող եմ քեզ վարձատրել:

— Գուք ծուղակի մէջ էք ընկել, — ասաց երկստորակը նրա հարցին չը պատասխանելով, — ուղի ձեզ նրա մէջ ձգեց:

— Աշմարիտ, ես չըզլանեմ: Խորապին վրայ կտակածել չեմ կարող: Բայց ո՞ւր է նա: Մի՛ գուցէ խեղճը մարդասպաններին զոհ գնաց:

— Հանդիստ եղէք, նա կենդանի է և անվնաս, ձեզ վրայ յարձակում լուսինն նա փախաւ, և դուք, ի հարկէ, նրան ալիւ չէք տեսնել, որովհետեւ նա ձեզ այստեղ բերաւ: Ո՞վ է նա:

— Իմ աղախներ, որին ես կտալեյապէս հաւատ էի ընծայում:

— Վաղմեց է նա ձեզ մօտ մտել:

— Սրանից մի քանի շաբաթ առաջ:

— Նշանակում է ինչպիսի պարզ է: Նա ձեզ մօտ ուղարկում էր Զոյայից:

— Զոյայից:

— Հասկանալի է: Միթէ դուք չըզլուէիք, որ այդ կինը ատում է ձեզ:

Թէոդորան, մի փոքր մտածելով, ասաց.

— Ինձ թւում է, որ իրաւացի է ձեր ասածը: Բայց ասացէք, դուք ի՞նչպէս այստեղ ընկաք: Ինչպէս յաջողեց օգնութեան հասնել հէնց այն ժամանակ, երբ չարագործը ինձ դէմ էր տրեկ դանակը:

— Այսօր ես նկատեցի, որ դուք հաղնում դուրս

եկաք ասարանքից: Չընայելով ձեր վերնազգեստի փոփոխութեան, աչնուամենայնիւ ես ձեզ լաւ ճանաչեցի: Ուստի ուրեքի հետեւել: Երբ դուք անտառի մէջ անխաղաղացաք և ապա մտաք կախարդուհու խրճիթը, իմ մէջ միտք ծագեց, որ ձեզ վտանգ է սպառնում: Ես պահեցայ ծառերի ետեւում և սպասեցի ձեր վերադարձին: Ենթադրելով, որ ձեզ համար որոգայթ է պատրաստուած՝ ես չքաղաւեցայ: Քիչ ժամանակից յետոյ վարձկան մարդասպանները ձեր վրայ յարձակեցին, իսկ ես ուղիղ իր ժամանակին կարողացայ օգնութեան հասնել:

Ահա բոլորը:

— Զնորհակալ եմ, իմ բարի ժողովարար, մի անգամ ևս շնորհակալ եմ ձեզանից: Ես ամբողջ կեանքիս մէջ ձեզ երախտապարտ կրմնամ: Այժմ պարզ է, որ այդ աւազակներին յանձնարարւած էր ինձ սպանել:

— Այո, և կասկածելը իզուր կըլինէր, պատառ-խանեց ժողովարարը:

Արդէն դուրս ելաւ, նրանք հասան Իպպարիսի ասարանքին: Թէոդորան կանգ առաւ դրան մօտ, և մեկնելով ձեռքը, ասաց.

— Զնորհակալ եմ, բարի ժողովարար, — ցրտե-տաթիւն:

Ապա, թեթեւ, ինչպէս լուսնի շաւիղ, որացաւ ստանդարտներին վրայից:

Իպպարիսը վաղուց սպասում էր նրան անհամբերութեամբ: Տուն վերադառնալով՝ նա Թէոդորային տանը չըզտաւ, և ծառան էլ չըկարողացաւ ասել, թէ ուր գնաց նա:

Թէոդորան ներս մտնելուն պէս՝ վաղեց և իր սիրելի զինքն ընկաւ:

— Ո՛ւր էիր դու, թեթեւամիտ, և ի՞նչու համար է այդ դիմաւոր: — Հարցրեց Իպպարիսը, կրճքին սեղ-մելով Թէոդորային և քնքաւ զննելով համբոյններով նրա դէմքը ծածկելով:

— Դու չեմ բարկանում: — Հարցրեց մատաղհաս աղջիկը գմայլից ժպտով: — Դիտե՛ս, ես քո մեղքից ծողակի մէջ ընկայ:

— Ի՞նչպէս:

— Ես ուզում էի իմանալ, թէ արդե՞ք դու ինձ կըսիրես, հաւատարմիմ կըմնաս ինձ:

— Ո՞ւրմնից:

— Սիրելիսից, որ բնակւում է Բլակեյրնէ դար-պասից այն կողմ:

— Ա՛յ, քեզ չիմարութիւն:

— Դու կարծում ես: Այնուամենայնիւ կախար-դուհին շատ ուղիղ նախագուշակեց իմ ճակատագրիս:

— Ի՞նչ էր այդ նախագուշակութիւնը:

— Որ մենք կըսիրենք միմեանց ողջ կեանքում և դու ինձ չես ձգիլ, — ասում էր Թէոդորան վաղա-քշելով Իպպարիսին:

— Այո անգամ կախարդուհին չէ սխալում, — պատասխանեց երիտասարդ սիրահարը, համբուրելով Թէոդորային:

Ապա Թէոդորան, թաղի մասին լուսնին

պահպանելով, պատմեց աւազակների յարձակման և ժողովարարի օգնութեան մասին, միևնոյն ժամանակ թէ ինչպէս խոյս աղախինը, որի խորհրդով նա գնացել էր կախարդուհու մօտ, աւազակների երեւա-յուն պէս՝ թողեց ու փախաւ, և թէ ժողովարարն կառարեալ իրաւունք ունի կատարելու Զոյալի վրայ, որ նա է դաւադրութիւն սարքողը:

Իպպարիսը լիովին համամիտ էր ժողովարարի հետ, և Թէոդորայից երգման խոստում առաւ, որ նա աշուհեաւ ալիւս ասնից դուրս չի գալ առանց նրան և իրան ենթարկել աղախի վտանգների:

Յաջորդ օրը իզուր սպասեցին խոյսին. նա չեկաւ:

Այդ բանը վերջնականապէս հաստատեց նրա վերաբերմամբ կողմած կասկածի իրաւացի լինելը:

Թէոդորան հասել էր իր երջանկութեան դա-գաթնակետին: Նա անկեղծօրէն հաւատում էր կա-խարդուհու խորհրդաւոր նախագուշակութիւններին: Այժմ նա ալիւս չէր կասկածում, որ Իպպարիսը նրան կըսիրէ, կամուսնանայ հետը և նրան կայսրուհի կըղարձնէ:

Յնորամիտ Թէոդորայի երջանկութիւնն իրա-գործեցաւ, նա արդէն յղութեան նշաններ էր գգում: Երեկոյ ծնելը, նամանաւոր էլ թէ տղայ լինի, սա-տիկ կամրոպնէ իր և Իպպարիսի մէջ եղած կապը: Գէպի նորածինը տաժած ծնողական սէրը կարող է զրկել իր սիրահարին իր հետ կապելու օրինաւոր ամուսնութեամբ: Նա իր ուրախութիւնը յայտնեց Իպպարիսին. նա էլ ուրախացաւ: Իր պաշտելի Թէո-դորայից զաւակ ունենալը նրա համար կատարեալ բախտաւորութիւն էր: Նրա սէրն աւելի ևս սաստիկա-ցաւ: Նա երբեք չէր շրջապատել Թէոդորային այն-պիսի քնքաւ հղատարութեամբ, ինչպէս այժմ, երբ նրան յայտնեց, որ շուտով հայր կըլինի: Թէո-դորայի բոլոր ցանկութիւնները նախատեսւում էին, բոլոր հաճութիւնները, որքան էլ որ ստորօրինակ լինէին, այնպայման կատարւում էին: Թէոդորան այդու մէջ երկար ժամեր էր անցկացնում, մեռաբնայ մահճա-կալի վրայ պառկած, տերեւաշատ ծառերի տուրի տակ, սուսկի խոխոջներին ականջ դնելով, վարդի բուրմունքով համեմաւ՝ ծովի բալստանական օդը ծծելով: Իպպարիսը, համարեա միշտ, նստած էր լի-նում Թէոդորայի կողքին և նրա գեղեցկութեան նայելով զուրճանում էր:

— Սիրելի Իպպարիս, — ասում էր նրան, — դու ինձ էլ չես սիրել, ես արդէն սպեղանում եմ:

— Ընդհակառակը, դու հազար անգամ աւելի ես հրաշալի դարձել, և ես սիրում եմ քեզ առաջւանից էլ շատ: Քո այդ տառապալի դրութիւնը քեզ սոս-ւածային է դարձնում:

Եւ այդ խօսքերին յաջորդում էր համբոյնների մի ամբողջ հոսանք:

Որքան մօտենում էր ծննդաբերութեան ժամա-նակը, այնքան աւելի էր արտադրւում Իպպարիսը իր սաստիկ սէրը նրան, որն իր կրճքի տակ պահում էր նրա սիրտը պառկել: Այդ բանը նրա համար մի

նոր, անտեսանելի ուրախութիւն էր: Յէ, ինչպէս նա կրխնամէ երեխային, իր ամենաջերմ սիրոյ այդ մարմնացեալ պատկերին, որի մէջ կենդրոնանում էր երկու արարածների փոխադարձ սիրոյ բերկրանքը: Ինչպէս նա կրտիրէ, կրխալիալէ իր երեխային:

Վերջապէս հառաւ այդ օրը: Երկիւղով և յայտնաբերման լուրով իպարիսը թէոգորացի էլ տեսի էր տանջւում. նա անդադար հարցնում էր հիւանդապահ կնոջը՝ նրա սուղջութեան մասին: Ծընունդը երկարատև էր և տառապանքներով լի: Իպարիսը բոլորովին մաշւել էր: Ծննդաբերի մասին անդադար տեղեկութիւն հարցնելով՝ նա տանջւում էր չորհարանքի մտանաւածի նման: Բայց ահա թէոգորացի ննջարանից լուում է նորածինի աղիւղորմ լացը: Ամեն բան լաջողութեամբ էր վերջացել: Իպարիսին յայտնեցին, որ արու դաւակ է ծնւել: Ինչպէս նկարագրել երիտասարդ հօր ուրախութիւնը,

որ իր գրկի մէջ էր առել նորածին— չետոյ Ջիւլիանի կոչւած—որդուն: Իլ տակնորդ է ասել, թէ ինչպիսի խնամքով շրջապատեց սիրող Իպարիսը՝ ծննդաբերութիւնից կաղդուրող մօրը: Փոքրիկ Ջիւլիանին տանեցոյ տմենքին էլ սկսեց սիրելի դառնալ: Նրա համար առողջ ծծմայր ուղարկեցին Մակեդոնիայից:

Թէոգորացի նորածին որդու համար չրկար բաւականին նուրբ և կակուղ շորեղէններ և ոչ էլ նրա համեմատ տրժանի դարդեր: Երջանիկ հօր կարծիքով, արեւի ճառագայթներով պէտք էր դարդարել փոքրիկ Ջիւլիանին:

Թէոգորան, ուրախացած, ծիծաղում էր այդ զօրեղ սիրոյ վրայ. նրա մաշկական սէրն աւելի հանգիստ էր ու չափաւոր: Նա տառնձնապէս իր մասին էր հպոտանում, երկիւղ կրելով, որ մի գուցէ կրած յուսերն աղղեցութիւն ունենան իր գեղեցկութեան վրայ:

(Կրեարուհակի)

Դառնութեան ժամեր

Հեռատանի մէջ
Մարտի լոյսերի
Վերջին նշույններ,
Անդօր, դառնաւած
Ոսկեգօծեցին
Ամպի եզրներ...
Եւ նւաղ, նւաղ
Կարմիր վերջալոր
Հանգաւ իբրեւ լոյս,
Խուլ խորատուրած
Հարկոնի մէջ,
Ուր երեկոյեան,
Մշուշն անկեղծան,
Պատում էր անկերջ...

Հեռատանի մէջ
Ծագող լի լուսնի
Հողերն արծաթեալ,
Երկար ու երկար
Ձգեցին, բնկան
Ծառերի վրայ...
Եւ կիտախտար,
Եւ միտպողող
Փայլեցին խողող
Չորս կողմն անհամար,
Մութ ուրազներ,
Խուլ տարածութիւն,
Ձգեցին տրտում
Դադարաւորս սուերներ...

Սահում էր հանդարտ
Լուսինն երկնքով,
Արծաթ լոյսերով
Յոլում էր երկար,

Փռւած ճանտարհ...

Եւ ես մտազբող
Երեւ քայլերով,
Լուռ ու գլխակոր
Ընթանում էի
Իբրեւ սգաւոր
Անապատների,
Անհուն ու անտեղ
Մտածմունքներով
Գլուխ ծանրացած...

Հրաժեշտի ողջոյն
Բոլոր տրտմական
Յիշատակներին,
Կեանքի մէջ անհուն
Տարիներն անցան
Չարքերով մթին...
Հրաժեշտի ողջոյն
Բոլոր տաղալ
Անմխ յոյներին,
Նրանց զանգաղ թալն
Մաշեց անխնայ
Իմ անդուտ հոգին.
Չըկալ կեանքի մէջ
Բերկութիւն անկերջ...

Ահա ելի յուղմունք
Բարկութեան շանթեր,
Թունալի արցունք,
Մրցումն անխեհեր...
Մտքեր անվախճան,
Խաբուսիկ բերկրանք,
Սեւ կատիւ, տանջանք—
Բոլորն ապրեցի,
Կեանքը վաղաժամ
Եւ ճաշակեցի.

Եւ միշտ անտեսան
Թաւ իմ նաւակ,
Մտքի տիկէանն
Անցունայն անխտուկ:

Եւ տիեզերքի
Տանջանքն ամենհի
Կրեցի երկար...
Երկրին ապագայ
Մի կեանք երջանիկ—
Եւ երազեցի
Յնորք խաբուսիկ.
Եւ տեղի շուտ
Այս մեր հաղաղանդ
Կրմեանի ոտում,
Քան թէ մի անհատ
Կրողայ, որ իր կեանք
Բախտն է երազած
Երկար դարերով...

Մարտի նշույններ
Վաղուց են հանգիլ,
Լեռների ծալքեր
Մշուշն է պատել...
Հուրջ նիրհում են լուռ
Մութ ուրազներ,
Հուրջ կան ողաւոր
Հանգստի սուերներ...
Գլուխ յոգնած
Թեքւում է գետին,
Հողիս կարօտած
Հանգիստ կաթողին—
Մնաք բարեկեր,
Լուսին և սուերներ...

Ե. ՊԱԼԵԱՆ

Ժընև, 6 փետ.

Աղիմայի նամակները

«ԹԱԳԱՒՈՐ Ի ՏԱՆԷ ԴԱԻԹԻ» *)

(Professor I. H. Ingraham)

Երրորդ նամակ

Առաջին պատուհանի օրհնութիւնը.— Անտոնիոսի աշտարակը.— Հռոմացիի գինւորների լրբութիւնը — Հռոմացիի հարկաւորները.— Պոնտացի Պիդատոս կառավարի գնացքը.— Նոր Մարտիրոսի Մարտիրոսի ազգական Յովհաննանէսի նկարագրութեան համաձայն.— Նրա Յորդանան գնալը.— Երեւոյ:

Թանկագին հայր.

Այսօր առաւօտեան, տաճարից վերադառնալու ժամանակ, որ զնացել էի ներկայ գտնուելու պատուհանի հանդիսաւոր օրհնութեանը, ես առաջին անգամ ուշադրութիւն դարձրի աչն հոյակապ շէնքի վրայ, որ շինւած է՝ ուղիղ տաճարի զիւսին բարձրացած ժաշուի վրայ: Այդ Անտոնիոսի աշտարակն է, մի հրաշալի շինւած ամուր դղեակ, որի ստամուտը պատերի վրայ փայլում են ներկայումս ոսկէ արծիւներ, մէկը միւսից փոքր տարածութեամբ հեռու: Ես ձեզանից աչնքան շատ եմ լսել այս գղեակի պատերի մէջ կառարւած անցքերի մասին, որ առանձին հետաքրքրութեամբ էի նայում նրա վրայ, և երբ չիշեցի ձեր նկարագրութիւնը, ինձ թւաց թէ գուշ ինքնեքդ գտնուում էք ինձ մօտ: Չորս աշտարակները, իւրաքանչիւր մէկ անկիւնում, մինչև այժմ էլ կանգուն են՝ ինչպէս կանգուն էին և աչն ժամանակ, երբ զէնքը ձեռքից պաշտպանում էիր սրան հռոմացիի զինւորների չարձակումից: Այժմ այս բարբարոսների խառնանքը վստում են դղեակի ընդարձակ բակի մէջ և սրանց փողերի ձայները, որոնք չաղթութիւն են հաչակել աշխարհիս բոլոր քաղաքների պատերից, ծանր են հնչում ամեն մի երուսաղէմացու ականջներին: Հռոմէական պանակի լրբութիւնն ու ինքնիշխանութիւնը վերջին աստիճանին է հասել և անսպաս են դարձրել զղեակը շրջապատող չքնաղ ծառուղին, որտեղ ուրախ խմբերով գլխակցել էին ժողովում քաղաքի բնակիչները: Բայց ինձ չէր վախեցնում մարդկանց կատարեալ բացակայութիւնը, և իմ եթովպացի ստրկուհու առաջնորդութեամբ ծանր քայլերով վերադառնում էի, գլարձանալով իմ առաջ բացւած հրաշալի պատկերով: Ինձ մանաւանդ հիացնում էր տաճարի թանգարանի հոյակապ շինութիւնը, զարդարւած բարձր աշտարակներով և 15 կանուխ բարձրութեամբ մարմարե շրայուղի սպիտակ սիւներով, որոնք բռնում են ժաշուից աստիճանաբար իջնող ընդարձակ տէրրանները: Յանկարծ, որտեղից որ է, յայտնեցան երկու հռոմացիի զինւորներ, որոնք գուցէ՝ քաղաքից դղեակ էին վերադառնում. ես այդ ժամանակ միայն նկատեցի, որ ինձ տաճար առաջնորդող ուղեկիցներս աչքիցս հեռացել են: Երեսու ամուր փակելով, քայլերս արագացրի, որ փախկից ապաստեմ. յանկարծ նրանցից մէկը բռնելով բողբոս, կոտորեալ կանգնեցրեց ինձ: Ես թափ անցաւ առաջ և բոլոր չարագործի ձեռքին թողնելով՝ վազեցի. բայց այստեղ նրա ընկերը ճանապարհի

մէջ տեղը կանգնեց և արգելեց փախչելու ամեն մի հնարաւորութիւն: Այս ամենը կատարւում էր հէնց դղեակի դռների մօտ, վաղրենի բարբարոսների աչքերի առաջ, որոնք հաճախ գլխակցել էին ընդարձակ բակում. բայց և այնպէս իմ յուսահատական ճիչիս, որով շարժուել էի կանչում, նրանք պատասխանում էին միայն բարձր, կրքոտ ճիծաղով: Այդ ինձ համար ծանր վաղրեանին՝ դէպի Սիօնի գաղաթը տանող քարոտ ճանապարհին երևեցաւ մի երկտեսարդ ձիաւոր, որի կերպարանքից հեշտութեամբ հասկացաւ, որ հռոմէական պահակի հարկաւորն էր: Ահաբեկւած ձայնիս վրայ առաջ վազելով՝ նա իսկոյն ցրեց հետամտող անպիտաններին, անմիջապէս բանա ուղարկելով, որով ինձ ազատեց չետապա հետամտութիւններից: Ապա դառնալով ինձ ամենախորին չարգանքով, նա ներդրութիւն խնդրեց ինձանից՝ իր ստորադրեալներից կրած անպատուութեան համար, ասելայնելով միևնոյն ժամանակ, որ այդպիսի զղեկի լրբութեան համար նրանք կըստանան խիստ արժանի սրտիժ: Ինձ տկամաջ զարմացրին երկտեսարդ, բայց երևութիւն 28 տարեկան զինւորականի իւրաքանչիւր շարժումը թեան միջ արտաշայտող առնական գեղեցկութիւնը, ազնական շարժումները և հրամայողական նայածքը: Յանկութիւն չափնելով առաջնորդելու ինձ մինչև տուն՝ իմ ապահովութեան համար, իջաւ ձիուց բռնելով սանձից՝ եկաւ ինձ հետ միասին: Անկեղծութեամբ խոստովանում եմ, թանկագին հայր, որ մինչև ձեր ազգականների տունը հասնելու, հռոմացիների դէմ ունեցած նախապաշարմունքներս նշանաւոր կերպով փոխեցին: Հայրենակիցների մէջ ես երբեք չեմ պատահել այսպիսի բարեսիրտ և միևնոյն ժամանակ չարգանքով վերաբերմունք, և կամքիս հակառակ առաւել լաւ կարծիք ստացաւ նրա բարբարոս հայրենիքի մօտին: Նա իսկոյն նկատեց իմ ատելութիւնս դէպի աչն ամենը, ինչ որ վերաբերում էին նրա ծննդավայրին, ուստի՝ ամբողջ ժամանակը երբ մենք իջնում էինք սարից, նա չափշտակւած ողևորութեամբ և ճարտարախօսութեամբ նկարագրում էր նրա բոլոր առաւելութիւնները, պովելով կանանց գեղեցկութիւնը, արեւտների ծաղկումը, պորապետների քաջութիւնը, կառավարիչների իմաստութիւնը, անվիճելի հզօրութիւնը և հոյակաւ չաղթութիւնները, որոնցով տիրապետել են տիեզերքը:

Նրա այս վերջին բառերը ինձ ստիպեցին խորը հաւաքել բոլոր հրէաների կողմից: Մարգարէութիւններին նայելով նրանք և միմիայն նրանք պէտք է տիրապետէին երկրիս վրայ, սակայն հռոմացիներն են օգտուում աչն իշխանութեամբ, որը օրէնքով պատկանում էր մեր ազգին: Ի՜նչպէս կարող էր աչպէս պատահել, թանկագին հայր, ի՜նչպէս թող տեղ Տէրը, որ հեթանոսները լինեն ինքնակալ տէր Խորաշէլի օրինական ժառանգութեան: Ի՜նչպէս կարող էր մինչև աչն տեղը հասնել, որ Եհովայի պիղծ թշնամիները, որոնք երկրպագում են կուռքերին, հաստատուէին այս սրբավայրում և չափշտակէին մեզանից Աստուծոյ տրւած իշխանութիւնը:

Այս բոլոր հարցերը, տուն վերադառնալուց չետոյ, առաջարկեցի ռաբբի Ամոսին և ինձ հետ պատահած արկածի մասին պատմելովս բնականաբար խօսակցութիւն ծա-

*) Տես Տարազ N 9.

Խ ա ղ ա ղ ո ռ ք ի ռ և

գեց հոռոմի՝ երկրիս բոլոր տէրութիւններէ վրայ իշխելու մասին։ Ի միջի այլոց յայտնեց, որ ազնւարիւն հարկւրապետը վաղուց յայտնի է ռաբբի Ամոսին իբրեւ հոռոմէական պահնակի լաւագոյն գլխաւորներէ մէկը, որ վախելում է մայրաքաղաքի բնակիչներէ ընդհանուր չարգանքը. աչնու ամենայնիւ նա ինձ խորհուրդ տուց, որ երբէք աչնպէս չըմօտենամ քաղաքի աչն մասերին, որտեղ կենդրոնացած են զօրքերը, ըստ որում նաճած երկրի բնակիչներին վիրաւորելը զւարճութիւն է պատճառում կոպիտ և անասնձ վիճակներին։

Մինչդեռ ես նկարագրում էի ձեզ բոլոր վերոգրեալը, սովորական փողոցային տեսարաններից դուրս մի անսովոր շարժում և աղմուկներ ինձ ստիպեցին ընդհատել նամակս և մօտենալ մեր տան պարսպին. ինչպէս գիտէք՝ աչս տունը գտնուում է ամենաբազմամարդ փողոցներից մէկում։ Աչքերիս առաջ բացւած տեսարանը արդարեւ փառահեղ էր, սակայն և աչնպէս իմ սիրտս լցրեց բարկութեամբ։ Սա մի հանդիսաւոր գնացք էր դրօշակներով, արծիւներով, փողհարներով և ոսկէ կառքերով, բաց ոչ Խորաշէլի թագաւորի գնացքը, որպիսին տեսել են մեր նախահայրերը՝ Դաւիթ և Սողոմոն թագաւորների օրերում, այլ միայն հոռոմէական փոխարքայի պաշտօնական անցքը։ Առաջնից հեծելագոր լէգիօն՝ նա գնում էր ոսկէ կառքով, լծւած ձիւնի նման սպիտակ ձիերով, որոնք ունէին արծաթէ սարք և զարդարւած էին ջալլամի փետուրներով. նա նստած էր երկնագոյն մետաքսէ՝ արծաթէ բախրամաշով կտրւած վարդոյրի ետեւ՝ անհող թիկնէն ընկած փափուկ բարձին։ Նրան հետեւում էր փալլուն հեծելագորքի երկրորդ զուգը, բաղկացած՝ շքեղ հազնւած և սպառազինւած ձիաւորներից, որոնց առաջնորդում էր իբրեւ աւելի իշխան և կառավարիչ քան ինքը Պիղատոսը, մեծահոգի հարկւրապետը, որին իսկոյն ճանաչեցի։ Նրա հայեացքն անցաւ վանդակազատի միջով, որի ետեւը ես ծածկել էի հետաքրքիր ամբօխի անցքերից, և մինչդեռ ես աշխատում էի հեռանալ, նա ճանաչեց ինձ և չարգոյաբար բարևեց։ Ես համոզւած եմ, թանկագին հայր, որ աչս ազնիւ երիտասարդը աչնքան լուսաւորւած է, որ կարող է ըմբռնել մեր դաւանութեան մեծ ճշմարտութիւնները, և թէ ճակատագիրը երբեքից մի անգամ էլ կըմօտեցնէ մեզ միմեանց, ես անպատճառ բոլոր ուժովս պիտի աշխատեմ հեռացնել նրան հեթանոս աստեղծներից երկրպագելուց և դարձնել կենդանի Աստու ճանաչողութեանը։ Ինձ դուր չեկաւ Պիղատոսի արտաքինը։ Թէպէտ գեղեցիկ տղամարդ է և թուիս գէժքի գծագրութիւնը կանոնաւոր է, բաց մարմինը չափազանց ուռած է և դատելով նրա քնատ աչքերի արտայայտութեամբը, ըստ երևութիւն անձնատուր է անասնձ ճուլութեան։ Ինչպէս այստեղ հաստատում են, նա չար մարդ չէ, բաց անհող է, անտարբեր է դէպի գործը, և միևնույն ժամանակ թույլ անվճռողական բնաւորութիւն ունի և շուտով է ենթարկւում ուրիշների ազդեցութեանը։ Աեսարի հետ ունեցած իր բարեկամական շարաբերութիւնների շնորհիւ նա ստացել է մեր երկրի փոխարքայի տիտղոսը, որի դէմ ժողովուրդը չէ տրտնջում, առաւել լաւ համարելով ծոյ կառավարչի ենթարկւել, քան գործունեաց բռնակալի, ինչպիսին եղել է

սրա նախորդ Վալէրիոս Գրատը, որն իր խստութիւններով երկիրը հասցրել է ժողովրդական խռովութեան։

Այս խռովութեանը զոհ է գնացել Մարիամի ազգական Յովհաննէսի հարազատ քեռին։ Ես արդէն ձեզ գրել եմ նրա մասին նախընթաց նամակովս՝ իր Յորդանան գնալու առիթով, ուր գնացել էր այցելելու նոր յայտնւած Մարգարէին, որի արդար և խիստ կեանքը չիշշնում է։ Նզիւս մարգարէի հռչակւած վարքը։ Երեք շաբաթ առաջ բազմաթիւ ժողովուրդ գնաց նրա մօտ, անապատ—Երուսաղէմից և հրէաստանի միւս քաղաքներից և համոզւելով նրա խօսքերի ճշմարտութեանը և խոստովանելով իրանց մեղքերը, խումբ-խումբ մկրտւել են Յորդանանի ջրում։

Թարգմ. ՅՈՎ. ՔԷ. ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆՑ
(Կրօնաւունակի)

ՏԱՆՔԱՆԻ ԺԱՄԻՆ

Տըւէք քամիւ մինչ յատակը
Լեռնի ըսժակը՝ դառնութեան,
Տըւէք արցունք, տըւէք ցաւը—
Լացն ու սուգը անըսման։

Թող որոտայ
աւր, ամբ,
Թող հուր տե-
ղայ երկնքից,

Աղաւթովիւն, Լողայրովիւն
Թող վերանան աշխարհից։

Եւ ոտնատակ թող լինի
Մեր սրտերի պաշտամունք,
Թող անարգամ հալածի
Ամեն մի սուրբ սկզբունք։

Բայց թէ յուսոյ մի նշոյլ
Նրանք իպէս իմ՝ սրտից,
Այն ժամանակ ես կըզգամ՝
Որ ստոր եմ՝ ամենքից...

ՊԵՏ. ՄՈՈՐՈՒՆՆՑ

Կովկ. Հայոց Բարեգործ. Ընկ. առաջին պատահաւոր անդամի ընտրութիւնը.

Երբ պարտաճանաչութիւնը կատարուած է բռնի միջոցներով, երբ քաղցածին հացի պատառը շարժուած է տկամայ և երբ Աստուծոյ աղօթելիս, փարիսեցու նման ասում են՝ Տէր, այս մաքաւորի սէս չեմ ես աղօթում... այն ժամանակ ոչ մեր ողջակէզի ծովոր երկինք կը հասնի, ոչ մեր աղօթքները կը դուրս գան Տէրը և ոչ ահեղ դատաստանին Մարդոյ Որդին մեր արած ողորմութիւնն արդարացի կը դուրս գան:

Յաւալի, շատ ցաւալի է, որ օր-օրի վրայ մենք իդէալը դռնու մէջ ընկնուածին, զրօշները գրեւորուած իրանց արժէքից բարձր և գնում այդ զրօշներով այն, որ միայն փշեղ պատկաւորները իրաւունք ունեն վայելելու և կամ նրանք, որոնք ափաշկարայ հոգի, մարմին են տալիս բարիքին, ճշմարտութեան, հարթութեան ուղիին, կառուցանում կամուրջներ, որոնցով անցնող սղաւորը մխլթարած է դրոմ իրան միւս ափը հասնելիս, հիւանդը բժշկուած, քաղցածը կը շտապած:

Առանց այն էլ մեր մէջ ամեն ինչ սկսել է մանրանալ, փոքրանալ, մինչև ոչնչութեան հասնել: Ձգտիլ, ջանալ աւելի ընկնելու, աւելի նոստանալու — այդ միայն կարող են նրանք, որոնք իդէալներ չունեն բարձրանալու, փոստանալու:

Վճիռ է կայանում, որպէս զի սեւացնել Ընկերութեան հոգի և մարմին տալը, միմիայն նրա համար, որ նա ամբողջ հետ չէ կամենում դործել:

Հայ հողերակալներն այս մեծ պատին, իր քաղաքի եկեղեցին թողած, եկել է այստեղ սուր ու սուսերով, ընդի կերպով խլում տանում է պատիւ և կոչում, օտնակիտ անելով Ընկերութեան վարկն ու պատիւը:

Մարտի 3-ին Հայոց Բարեգործ. Ընկ. Ընդհ. Ժողովը երկար-երկար ժամանակ չեն մուսնալ նրանք, որոնց համար թանգ է այդ ընկերութիւնը:

Այդ Ժողովի ամենաաւտորիտէտ և կոմպետենտ անդամների մի մասը ձեռնադաշ մնաց, իսկ միւս մասը սե քէներ տուա պատաւոր անդամին:

Առաջագէտ կուսակցութեան հրդոր անդամները բացարձակ կամ սե քէ տւին, կամ ձեռնադաշ մընացին:

Ամբողջ, երկու քահանաների՝ այդ Ժողովի և Ախպրալի ճիւղի վարչութեան նախագահների ու քարտուղարների ուղեկցութեամբ իր 51 սպիտակ քէներով, ընդգէտ ամենաշուկայէտէտ 25 ձեռնադաշ եւ սե քէների, ընտրեց Հայոց Բարեգործ. Ընկ. պատահաւոր անդամ՝ Ախպրալի ճիւղի նախկին նախագահ Ի. Մելիք-Հայկազեանին:

Անշուշտ ալեգարդ ասպետը բացառութիւն կը պահանջէ իր անկող թիկնապահներից...

Ֆ է լ ի ե տ օ ն

Կեցե՛ք Բեթլէհէմ:

Երկու տարի սրանից առաջ, չարչարանաց շաբաթին, ուղիղ այն օրը, երբ տաքարին Պետրոս առաքեալը իր թրով կտրեց հրէից քահանայապետի ծառայ, Ռոգշիլդների նախահայր և իմ անւանակից պատմական զինւոր Մաղքոսի ականջը, ես ասպարէզ եկայ «Տարազի» էջերում քանի մի ժամանակակից հերոսների ոչ թէ ականջը կտրելու, այլ տարազ ձեւելու համար: Հազիւ հազ երեք ամիս տեւել էր իմ զրականական գործունէութիւնը, երբ մի օր ինձ յայտնեցին, թէ իմ երկու ականջներն էլ տակից կը կտրեն, եթէ չեմ դադարիլ ֆէլիտօսներ գրելուց: Յայտնի բան է, ես չը կամեցայ իմ գլուխը գրկած տեսնել այդ մի գոց գեղեցիկ թիկնապահներից, ուստի շտապեցի պոչս ծալել, տեղս նստել, այսինքն՝ հեռացայ գրականական ասպարիզից:

Բայց գրականութիւն ասած բանը թղթալսողի կամ արբեցողութեան պէս մի ակտ է: Ով մի անգամ վարակել է այդ ակտով, նա դժւար թէ կարողանայ բոլորովին ազատել նրանից: Մօտենում է չարչարանաց շաբաթը, վարթնում են իմ մէջ հին-հին

չիշողութիւններ, և ես նորից ուզում եմ, ինչպէս ասում են պոլսեցիները, ինքն զինքս ասպարէզ նետել:

Չատ բաներ են անցել այդ երկու տարւայ ընթացքում, շատ դէպքեր են պատահել: Իմ սիրեցեալ հերոսներից ոմանք Թիֆլիսից հեռացել են (բարի ճանապարհ), ոմանք ծերացել են (նորագոյն ներկերը նրանց մաղերին օգնական) և ոմանք վախճանել են (Աստուծոյ նրանց հոգին լուսաւորի): Ես անցեալ մարդկանց և անցեալ դէպքերի մասին այլևս չեմ խօսիլ: Ես կը սկսեմ ամենանորագոյն և ամենախոշոր երեւոյթներից: Երեւոյթներ, որոնցից մի քանիսը ընդունակ են աշխարհ սասանեցնելու և իրօք սասանեցնում էլ են...

Սկսեմ այն նշանաւոր երեւոյթից, որ մեծանուն Կովկասեան Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան (ականդիկանչի, Եղեկեան) ընդհանուր Ժողովների մասնակցող անդամների թիւը աւանդական «բառասունից» անցել է: Դա մի այնպիսի երեւոյթ է, որ անշուշտ ուսանողների ապագայ պատմութեան մէջ կը բռնի անթիւ էջեր, այնքան հարուստ է մեր պատմութիւնը: Թէ նախընթաց և թէ անցեալ կիրակի օրւայ Ժողովին մասնակցում էին ուղիղ եօթանասուն և եօթ անդամներ, այն էլ բոլորը հոգեւորներ, և ի՞նչ հոգեւորներ:

Բայց ուշադրութեան արժանի է այն հանգամանքը, որ հայ հողերակալութեան կատարի քննադատները այս անգամ «շահաւէտ» էին համարել հողերակալութեան թիւի տակ մտնել և Ժողովի նախագահ էին ընտրել մի քահանայ, որ հռչակաւոր է այն բանով, որ լրագրներում տպւում է ամիսը քառասուն և ութ պաշտօնական և քառասուն ոչ պաշտօնական նամակներ: Նախագահի ձախ կողմում նստած էր Չէքալիլի թարգմանիչ մանկավարժ, բանաստեղծ, օտար ճանապարհորդների չիբրօնի, լեզուագէտ, գիտնական, բնորոշութիւնների ժամանակ էսթաֆետի դեր կատարող և իր փիլիսոփայութեամբ յայտնի Ստեփանոս Մալխասեանցը: Նախագահի աջ կողմում ես նկատեցի ընկերութեան խորհրդի խորհրդաւոր քարտուղար...

մեղաց քեզ Աստուած... Համբարձում
Առաքելեանին, ուր, չորհրտեմ ինչ դիւ-
թական զօրութեամբ, քարտուղարի
համեստ սեղանի մօտից համբարձել
էր վեր և իրան յատուկ զրացիացով
բազմել նախագահական սեղանի քով:

Այս սքանչելի դեղարեւստական եր-
րորդութիւնն այնքան հրապուրիչ էր,
որ ամենքի հայեացքը դրաւել էր
դէպի ինքը: Դահլիճի չորս հինգերոր-
դական մասը բռնել էին հայկազեան
նորագոյն Դէմոսթէնէսները: Ոմանք
աթուռների վրայ փուռել էին այն դիր-
քով, որ ես կարծում եմ ներկայ եղող
զեղեցիկ սեւեռ շատերը պէտք է
նրանց փոխարէն ամօթից կարմրէին:
Մի լրագրի աշխատակից, որ պատիկ
մարդկանց հետ իսկի դորձ չունի և
միշտ զբաղւած է Սալըսբւրիին ու
Քիսմարկին խորհուրդներ տալով, սուլ-
թանին սպանախիքներ կարդալով և
Եւրոպայի քաղաքական վիճակը որո-
շելով, երեւի, հետեւելով անգլիական
պարլամենտի անդամներին, որոնց
վրայ մեծ ազդեցութիւն ունեն նրա
երեւելի յօդաւանդները, մի ոտը ձգել էր
աջ, միւսը ձախ, մի թււը դրել էր
ետեւի, միւսը առջևի շարքի յենարանի
վրայ, այնպէս որ, կարծես, ժողովի
դահլիճը տրակտիր էր... Աւելացրէք
սրան, որ այդ երեւելի հրապարակա-
խօսը շարունակ հըռ-հըռ ծիծաղում
էր իր նման մի քանիսի հետ: Մի
ծիծաղ, որ ամենայն իրաւամբ ժողո-
վականներին մէկը շարտելով «յետ
դարձրեց» նրանց:

Առհասարակ այդ ժողովում մի խրմ-
բակ անդադար հըռհըռում էր, երբ
մի խելօք բան էր լսում: Դա նշա-
նաւոր երևոյթ է, որի հոգեբանական
բացատրութիւնը կարելի է գտնել
յայտնի պսիխիատոր Արաֆտ Էրինգի
և Լամբերտի գրաւմներում...

Հըռ-հըռ ծիծաղողներին հակառակ,
ժողովում կային և խորհրդաւոր լռող-
ներ, որոնք ամբողջ ժողովի ժա-
մանակ պաղուած էին փիլիսոփայօրէն
իրանց քննի պնդերը տրոքելով:
Թէ ինչու էին այդ սփիւքները
լռում — չըզիտեմ, բայց, տեսնելով
նրանց, ես չիշեցի մի հին յունական
թէ հռովմէական փիլիսոփայի նշա-
նաւոր խօսքը, որ նա ասել է լռող
մարդկանց վերաբերմամբ. «եթէ խելօք

ես, լռելի յիմարութիւն է, եթէ յիմար
ես, լռելի խելօքութիւն է»:

Այդ խորհրդաւոր լռողները թւում
ես նկատեցի մի պօլիտիկան, որ մինչև
այսօր յայտնի է եղել «չաչանակ»
անունով: Բանից երևաց, որ այդ մար-
դու լռելը այդ երեկոյ մի նպատակ
ունէր: Պէտք է խոստովանած, որ
խկապէս նա ոչ մի քաջ չի անում
առանց յետին նպատակի: Նա այնքան
ճարպիկ է, որ գիտէ մի ձեռով եօթ
ձմերուկ բռնել, մանաւանդ եթէ ձմե-
րուկները մէջ ոսկէ կորիզներ կան:
Օրինակ նա գիտէ միաժամանակ քա-
ռասուն ընկերութիւնների անգամ լի-
նել և մի երեկոյ այցելել եօթ ժողով:
Տեղը եկած ժամանակ նա ազատամիտ
է, ուրիշ անգամ յետադէմ, բայց միշտ
պահպանողական իր հաշիւների վերա-
բերմամբ: Նա գիտէ միաժամանակ
երեք խօսակցի ականջ դնել և հնգին
պատասխանել, բոլորին էլ քաղցր
ժպտալով: Նա այնքան զոյգ է, որ
երբէք իր կարծիքը ուղղակի չի յայտ-
նիլ նոյն իսկ եղանակի մասին: Օրի-
նակ, եթէ սաստիկ անձրևի ժամանակ
նրան ասէք «պարոն, անձրև է դա-
լիս», նա կարտասանի՝ «այո, թէև,
զուցէ, այսինքն, բայց իմ կարծիքով,
բայց և այնպէս կարելի է ասել, սա-
կայն պէտք է ասել»: և այլն և
այլն...

Համեստութեան քօղի տակից ես
տեսնում էի նրա իսկական պատկերը,
որ փաղւում էր նրա աչքերի մէջ,
որոնց բիւրերը անդադար պտտում են
այս ու այն կողմ: Բանն այն է,
որ այդ երեկոյ մտադիր էր ընդհա-
նուր ժողովների նախագահ ընտրել
և չէր ուզում իր չափանկութեամբ
մի քանի աւելորդ ձայներից զրկել:
Այն կաստան, որի քուրմն է նա,
որոշել էր նախ բժշկ. Նաւասար-
դեանին սեւացնել, յետոյ սպասել, որ
ժողովից հեռանան անկախ մտքի
տէր անդամները և դահլիճում մնալով
կաստայի անդամները, «միաձայն»
նախագահ ընտրեն պօլիտիկանին:
Սակայն նրա նետը այս անգամ քա-
րին կաւաւ, վասն զի Նաւասարդեան
չըսեացաւ...

Մի խօսքով, դա մի նշանաւոր ժո-
ղով էր, որի ժամանակ ես տեսայ, ի միջի
այլոց, «ձայների առաւելութիւն» ա-
սած բանի մի նոր զօրութիւնը:

Բանից դուրս է դալիս, որ «ձայ-
ների առաւելութեամբ» հրաշքներ
կարելի է գործել, օրինակ՝ մէկին
խելօք հուշակել, միւսին յիմար, մէկին
բարոյական, միւսին անբարոյական,
մէկին գեղեցիկ, միւսին ազեղ, մէկին
տաղանդաւոր, միւսին անշնորք, մէ-
կին պատաւոր, միւսին անպատիւ:
Դրա համար ուրիշ բան հարկաւոր չէ,
բաւական է քւէարկել, և վերջապա-
ւեթէ դուք, դիցուք, ուզում էք, որ
ձեր բարեկամը ճանաչի զգեցելի կամ
խելօք կամ պատաւոր, զրեցէք մի
ընկերութեան անգամ, վճարեցէք 100
րուբլի, բերէք ձեզ հետ 20 սպիտակ
քւէներ, և դուք ձեր նպատակին
հասաք: Ընդհակառակը, եթէ ձեր մի
թշնամուն ուզում էք պատժել, բե-
րէք 20 սև քւէներ, և ժողովը ձայ-
ների առաւելութեամբ կըվճռի, որ նա
անպատիւ մարդ է — թէկուզ շատ
պատաւոր լինի, կամ անճոռնի է — թէ-
կուզ Ապոլլոնի պէս գեղեցիկ լինի,
կամ չիմար է — թէկուզ Նապոլէօնի
չափ խելօք լինի: Այս ուղղութեամբ
ումին կամենաք կարելի է մինչև ան-
գամ զիժ հուշակել, բաւական է
քւէարկել, սեւացնել, և խեղճ մարդուն,
հաջոյն, գժատուն... Զուտով, երեւի,
ձայների առաւելութեան սիրահար
մեր երեւելի գործիչները կըսկսեն ամուս-
նանալ, ճանապարհորդել, քնել, ուտել,
լսել, տրեսպակա պարել, ոստոտալ
քւէարկութեամբ և ձայների առաւե-
լութեամբ...

Ի նկատի ունենալով «ձայների ա-
ռաւելութեան» այս գերբնական զօ-
րութիւնը հարցեր վճռելում, ես կա-
րեւոր եմ համարում առաջարկել պատ-
կառելի ընկերութեան ապագայ ժո-
ղովին քւէարկութեամբ վճռել հե-
տեւալ հասարակական մեծ նշանակու-
թիւն ունեցող անլուծելի հարցերը:

ա) Վերջապէս, համբարձում Առա-
քելեանը հանձնար է, թէ ոչ:

բ) Ստեփանոս Մալխասեանը երբ է

չափահաս դառնալու:

գ) «Մշակը» քանի խմբագիր ունի:

դ) Նրա պաշտօնական խմբագիրը

միևնոյն առարկայի մասին քանի
կարծիք ունի:

ե) Ո՞վ է աւելի մեծ մարդ, Խաչա-

տուր Մալումեանը, թէ Քիսմարկը:

ՄԱՂՔՈՍ

Հ. Բագրատ վարդապետ Թաւաթա-
լեանի հրաժեշտ Ալեքսանդրապոլում

Մեր քաղաքում օրակա հարցը տե-
ղիս չափորդ բարձ. Բագրատ վարդ-
Թաւաթալեանի յանկարծակի. Գանձակ
տեղափոխելն է: Թէև միայն 6—7
ամիս է, որ նա Ալեքսանդրապոլում
պաշտօն է վարում, բայց շնորհիւ իր
սրտառու քարոզների, անկաշառ պաշ-
տօնավարութեան և աղնիւ ու անկեղծ
բնավորութեան՝ կարողացել էր ձեռք
բերել ամբողջ հասարակութեան բուն
համակրանքը և ստացել էր ժողովր-
դականութիւն՝ բառիս բուն նշանա-
կութեամբ: Ահա և այդ էր պատճառը,
որ տեղափոխութեան յանկարծակի հաս-
լուրը մեծ վիշտ պատճառեց ամբողջ
վիճակի հաջ ժողովրդին: Թէ ձեր, թէ
մանուկ, թէ քաղաքացի, թէ զիւղա-
ցի, թէ կին և թէ տղամարդ բոլորն
ափսոսում և ի սրտէ ցաւում են, որ
զրկւելու են իրանց օրինակելի հովիւից
և սիրելի քարոզչից:

Այդ էր պատճառը, որ փետրւարի
14-ին ս. Աստուածածնայ եկեղեցին
ծալքէ ի ծալք լցել էր ժողովրդի
խուռն բազմութեամբ, որ եկել էր լը-
սելու «հայր-սուրբի» հրաժեշտի քա-
րոզը... Վերջապէս ժողովրդի անկեղծ
սէրն ու յարգանքն էր պատճառը, որ
երբ բարձրապատիւ քարոզիչը արտա-
տանեց. «մնաք բարեալ» բառերը, բո-
լորն էլ արտասուեցին, իսկ երբ նա ե-
կեղեցուց դուրս եկաւ, նոյն ժողովուր-
դը մեծ ոգևորութեամբ և օւսացիանե-
րով ուղեկցեց նրան մինչև չափորդա-
րան: Բացի այդ բոլորից, քաղաքացիք
մի խնդիր պատրաստեցին բազմաթիւ
ատորագրութիւններով և յատուկ մարդ-
կանց ձեռքով ուղարկեցին Վեհափառ
Աթոռակաթին, որպէս զի նա մի ճար-
տնէ և հասարակութեանը չըզրկէ իր
սիրելի հայր սուրբից:

Բայց երբ իմացեց տեղափոխելու
խտիական պատճառը և շատերի համար
հասկանալի դարձաւ, որ «ճար» սինելն
անհնարին է, ժողովրդի մէջ մի նոր
խորտում, մի նոր ոգևորութիւն առաջ
եկաւ: Ամեն մէկն էլ աշխատում էր
օր առաջ իր յարգանքն արտայայտել,
իր ընծան տալ եկեղեցու «սրժանա-
ւոր մշակին»: Յաջորդաբար ել ու
մուտ անողներին թիւ ու համար չը-
կար... Մէկը գնում էր ընծայ տալու,
միւսն օրհնութիւն ստանալու, աջը

համբուրելու, երրորդն իր սրտի վիշտը
չայտնելու...

Մինչև օրս ստացած ընծաներից ու-
շադրութեան արժանի են հետևեալ-
ները.

1) Հասարակութիւնից մի մուշտակ՝
160 ռ. արժողութեամբ:

2) Հասարակ. պ. պ. Գ. Բունեաթեանի
և Ն. Աղաբաբեանի միջոցով 183 ռ.

3) Հաս. պ. պ. Դրամբեանի միջոցով
171 ռ.

4) Հաս. պ. պ. Ն. Տէր Վարդանեանի,
Աբուլեանի և Կարճիկեանի միջ. 81 ռ.

5) Որմնաղիւններից 20 ռ.

6) Տիկին Նալբանդեանից մի կապերտ:

7) Արխիպիցի Ղևոնդ քահ. Տէր-
Մկրտչեանից մի գորգ՝ որ յատկա-
պէս հաջ սուրբի համար պատրաս-
տում է նոյն զիւղի վարժուհի օր.
Ն. Տ. Մ.:

8) Մի խումբ օրիորդներից՝ մի ձե-
ռագործ:

9) Մի խումբ երիտասարդներից՝
«Ոսկէզօծ գաւազան»:

10) Մի խումբ տիկիններից՝ «գրա-
սեղանի զարդեղէն»:

11) Ուսուցչական խմբից՝ Ալիշանի
«Միտան» գիրքը փառապաշտ:

12) Օրիորդ Գ. Արմանեանից՝ 11
ոսկի, 2 արծաթէ պորտմանէ, 1 ոսկէ
խաչ, 1 արծաթէ «սիրտ, դաշույն և
փոքրիկ խաչ» և մի ծխախոտաման
ձեռագործ:

13) Օր. Վ. Վարդ-Պատրիկեանից՝
մի զեղեցիկ շրջանակ—ձեռագործ:

14) Օր. Զ. և Ս. Դրամբեաններից՝
մի ասեղնագործ բարձ:

15) Տիկին Վ. Խան-Անուշեանից՝
մալմուրէ երեսով մի բարձ—հուլունք-
ներով զարդարած:

16) Կաթողիկ հասարակութիւնից
Գաբրիէլ վարդապետի միջոցով մի մար-
մարէ պատուանդան, ոսկէ մեղալով, որ
Վենետիկի Բաթիստէեան դպրոցի տւած
մրցանակն է:

17) Ն. Յակովբեանից՝ արծաթէ զը-
ղալ—մակագրութեամբ:

18) Օր. Արդութեանից՝ մի բաժակ
և բաժակակալ զեղեցիկ նկարներով:

19) Օր. Բաբայեանից և օր. Մելի-
քեանից՝ երեսօրհի, ձեռագործ կախա-
րանով:

20) Մի պարոնից աղաքարից շինած
«Աւետարան»:

Այսքանով բաւականանալով, աւելորդ
ենք համարում չիշել և մանր ընծանե-

րը, որոնք նոյնպէս մի սուտար թիւ
են կազմում: Թող, ուրեմն, մեր հոգե-
ւոր հալոթը կարգան և իմանան, թէ
ինչպէս հաջ ժողովուրդը գնահատում
և պատում է իր արժանաւոր հովիւն
և թող գէթ փառասիրութիւնն ու
նախանձը զրգէ նրանց գործելու նոյն
տոկունութեամբ, որով տողորւած է
Բագրատ վարդապետը և որով նա
կարճ ժամանակում կարողացաւ ձեռք
բերել մի այնպիսի ժողովրդականու-
թիւն և պատիւ, որպիսին դեռ ոչ մի
չափորդ չէ ունեցել Ալեքսանդրապոլում:
Բարձր. Բ. վ. ճանապարհ ընկաւ
ուղղակի Գանձակ: Քաղաքացիք մեծ
շքով ճանապարհեցին:

—Շղանակը ցուրտ է և երկիրը ծածկ-
ւած ձեան հաստ շերտով:

Ե. Թ.

ԿՈՎԿ. ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԿԵՐՈՒ-
ԹԵԱՆ ԿԵՆԴՐՈՂԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐ-
ՊՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդհանուր ժողովների նախա-
գահ—բժիկ. պ. Բ. Նաւասարդեան,
քարտուղար՝ պ. Ստ. Մալխասեան:

Նախագահ խորհրդի—պ. Աղ.
Անանեան, փոխ-նախագահ և գան-
ձապահ պ. Աղ. Մելիք-Աղաբեան:
Անդամներ՝ իշխանուհի Մարիամ
Թումանեան, պ. Փ. Վարդապարեան,
բժիկ. պ. Վ. Արծրունի, պ. Ս. Յա-
րութիւնեան, պ. Գ. Բախանդու-
րեան, քարտուղար՝ պ. Հ. Աւա-
քեղեան:

Փոխ-անդամներ՝ պ. Գր. Վար-
դանեան, պ. Յ. Մելիք-Բախտա-
մեան:

Պակասում են խորհրդից երկու
անդամ ևս, որոնց ընտրութիւնը
յետաձգւած է առաջիկայ Ընդհ.
Ժողովին:

Գ Ե Ղ Ա Ր Ե Ս

ԲԱՏՐՈՆ, ԵՐԱԾԵՈՒՅԻՆ, զՐԱԿԱՆՈՒՅԻՆ

Նրկուշաթի, մարտի 4-ին, օր. Ախա-
շեան խմբի մի քանի անդամներին հետ մի
ներկայացում տւաւ արքունական թատ-
րոնում, որ կիսից շատ աւելի լիքն էր:
Պիէսը շատ չարմար էր մեծ սլափն,

վերին աստիճանի թախճալի, բայց լուրջ և գեղեցիկ Բիրնմոնի Մանկու-թիւն 4 դործ. կոմեդիան, որ այդ երեկոյ ներկայացրին, մեր ժամանակա-կից ընկերութեան մէջ ունի առաջնա-կարգ տեղ:

Իրանց դերերը լաւ կատարեցին օր. Այաշեան, որ ստացաւ ճաղիէ փուն-ջեր, պ.պ. Տէր-Գաւթեան, Աբէլեան և պ. Գանջումեան (մոզգոկեցի): Վերջինս փաստաբան Բերնպի դերը կատարեց մտածած և խելացի կերպով: Անշուշտ հայ հասարակութիւնը գոհ հեռացաւ այդ երեկոյ թատրոնից:

Պ. Տրուֆիլի նախաձեռնութեամբ տ.տ. Էնիւիստ, Կուրոկիւնա և ալլն Գանձակում մի քանի օպերաներից եր-գել են և բաւական աջողութիւն են ունեցել այնտեղ: Այժմ նրանք վերա-դարձել են կրկին Թիֆլիս և ամսոյս 11-ին արքունական թատրոնում մի ներկայացում են տալու:

մանր յուրեր

Պոլսից հեռագրում են, որ Մուշի փոխ-հիւպատոս համպտոնը հեռագրում է, թէ Գէնջէ գաւառի շրջաններում գտնւած բազմաթիւ հայ ընտանիքնե-րը, որոնք կոտորածների ժամանակ մահմեդականութիւն էին ընդունել, կեանքի ապահովութիւն գտնելու նը-պատակով, նորերս կրկին վերադարձան իրանց եկեղեցու գիրկը:

Բէյութի գործակալութեան հեռա-գրում են Կ. Պոլսից, թէ այս տարի առաջինը իֆղարի պալատ հրաւիրեց սրբ Գիլիպպ Աբրին: Ունկնդրութիւնը տեւեց կէս ժամ և ամենամտերմական էր: Խօսակցութեան ժամանակ սուլ-թանը, ասում են, հաւատացրեց բրի-տանական դեսպանին, թէ նա առանց այլևայլութեան կիրազործի հայկական ընթերցանները և Զինկի փաշան անմի-ջապէս վերահսկող մասնաժողովի նա-խագահ կընշանակի:

— Գալով նոր կոտորածներին, վեր-ջին տեղեկութիւնները ցոյց են տա-լիս, թէ 15 հայ ընտանիքները կո-տորել են քրդերի ձեռքով Բիթլիսի վիլայէթի Գէնջէ սանջակի, Չաբագէ-վար գաւառում այն պատճառով, որ

դրանք առաջ ընդունել էին մահմե-դականութիւն, իսկ յետոյ կրկին քը-րիստոնէութեան դարձան: Տեղական իշխանութիւնները մերժել էին (?) ըն-դունել նրանց մահմեդականներ և խորհուրդ էին տւել վերադառնալ ի-րանց դաւանութեան: Այդ եղաւ պատ-ճառը, որ զրգուած քրդերը կոտորե-ցին նրանց:

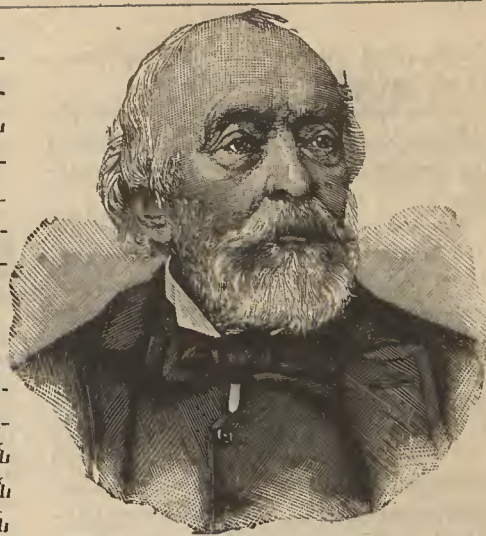
Սուլթանը Լոնդոնի տաճիկ դեսպա-նի միջոցով բողոքել է լորդ Սոլիսթիւ-րիին հայկական օպերայի ներկայացման դէմ, որ նշանակած է ապրիլ ամսին Ձէֆսբէլք թատրոնում: Անգլիական գործակալը, որ գնացել էր Պոլիս այդ օպերայի ներկայացման իրաւունք ստանալու և նրա հետ բանակցող հայ գործակալը կալանաւորեցին և ապա արձակեցին այն պայմանով, որ ոչըն-չացնեն օպերայի ներկայացման համար կազմած սլայմանագիրը:

Պոլսում այն հայերը և տաճիկները, որոնք ձերբակալւած էին առաջուց, Խրգալի-Ձէլիֆ տօնի առիթով արձակ-ւել են:

Լրագիրները հաղորդում են այն օգ-նութիւնների մասին, որ սկսեցին բար-միսիօնարները անում են Հայաստանի տառապեալ հայերին: Բացի ուտելիք և հագուստեղէն մատակարարելուց, կանանց տալիս են ձեռքի աշխատանք — մանելու, գործելու և ալլն և ալլն: Խարբեղում չիսուն և չորս գիւղի նը-պատ է տրւած. Դիարբէլքի վիլայէ-թում շատերը մեռել են քաղցից և հիւանդութիւնից: Վերադարձներին բժշ-կում են. չընայելով այս բոլորին, դար-ձեալ ժողովուրդը մեծ կարօտութեան մէջ է:

Անգլիական ազատամիտ կուսակցու-թեան պարագլուխ մարկիզ Բոգբերի Լոնդոնի ակնբում մի նոր, կրակոտ ճառ է արտասանել հայկական հարցի մասին: Նա քննութեան է ենթարկել Սոլիսթիւրիի արտաքին քաղաքակա-նութիւնը և միսիստրութեան բռնած դիրքը արտաքին գործերում: Բոգբեր-րին կճու լեզուով խօսեց — բարբարոս քրդերի զազանութիւնների և աւելի բարբարոս տաճիկ կառավարութեան մասին:

Այսօր, կիրակի, Վանքի մօտ եկե-ղեցում հանդիսաւոր պատարագ է ի-

Լիւդուիգ Կոռուս

Մահաւան երկրորդ «առեգար» առիթով:

Նելու հանգուցեալ Պօղոս Իզմայիլեանի մահաւան տարեդարձի առիթով և ապա նրա գերեզմանի վրայ կատարելու է հողեհանդիս: Քաղաքը կանգնեցրել է մարմարիօնից մի մեծ վեմ նրա գե-րեզմանի վրայ և այսօր այդ մահար-ձանի բացումն էլ է:

Ներկայ պլտի լինին իշխան քա-ղաքադուխը, քաղաքային իրաւա-սունները, քաղաքի բոլոր պաշտօնեա-ները, արհեստաւորները և ալլն:

խառն յուրեր

— Կրէտէ կղզու վրայ յուզմունքը սաստկանում է: Սպանիօպոսում քրիս-տոնեաները սպանեցին մի քանի տա-ճիկների, որի պատճառով այնտեղ գը-նաց պետական դատախազը հետեւակ զօրքի կէս վաշտի ուղեկցութեամբ. 40 հոգի ձերբակալեցին, բայց քննութիւ-նից յետոյ դատախազը նրանց արդա-րացրեց: Սպաները դիմադրեցին ձեռ-բակալածներին ազատելու համար, սպանացան դատախազին և ոչնչաց-րին նրա կազմած արձանագրութիւնը:

— Թէև խառնական թաղաւորը ասել էր՝ «Լաւ կըհամարեմ գահից հրաժար-ւել, քան թէ թողնել Աֆրիկայում պատերազմ վարելու մտադրութիւնը չաբէշտանի դէմ», սակայն նոր մի-սիստրութիւնը վճռապէս դէմ լինելով պատերազմ շարունակելու զազաւարին, թաղաւորն էլ ի վերջոյ համաձայնեց խաղաղութեան դաշն կապելու Մէն-լիքի հետ: Պատերազմը շարունակելու համար նոր միսիստրութեան կարծի-քով Աֆրիկա պէտք է ուղարկել 100,000 զօրք, ծախսելով կէս միլիարդ: Բուլղինին խորհուրդ է տալիս դաշն կապել և բաւականաւոր եռանկիւնով, որ կազմում են Մասսովան, Ամարան և Կէրէկը: Թագաւորը դիմադրում էր

գրան, բայց չնայած դիմելից հետո արժանանալու չէին։

— Իտալացիներից Մէնչիքի մօտ գեղերին թուում գտնուում են գեներալ Արեւիկուն, 2 մայոր, 6 կապիտաններ և 16 պորուչիկներ։

Արդէն բանակցութիւններ են սկսուած խաղաղութեան դաշն կապելու։ Մէնչիքի խնամ ծանր պայմաններ է առաջարկում. այսպէս նա պահանջում է։ Ուլստեան գաշնադրի վերացումը, Տիրքէլից հեռանալը, Կասաբլաի դիմումը և անմաքս առևտուր Մասսուլաի և Արիսիսիայի մէջ։

— Լոնդոն, 3 մարտի. Կոնստանտինոպոլիս, որ անդիակաւ թաղուհու ներկայացուցիչ կրկին ա. թագադրութեան հանդիսին, կրկնաւ իր ամուսնու հետ, նոյնպէս և պալատական պաշտօնեաների շքանշանով։ Դուքսը 14 օր կրմնաչ Ռուսիայում։

— Անգլիացիները կողմնակի կերպով օգնութեան են հասնում իւրաքանչիւր։ Անգլիական - եգիպտական զորքերը՝ 8 հազար հոգու չափ՝ կարշաւեն Դենդուա. «Times» լրագիրը ասում է. «Զորքերի շարժւելու նպատակը Կասաբլաի ազատութիւնն է։ Դոնգուլի գրաւումը Էական նշանակութիւն ունի եգիպտոսի պաշտպանութեան համար։ Անգլիական քաղաքականութեան եգիպտական շահերը զորքերի շարժումն անցնում էր դարձրին, որովհետեւ այն հարաւոր, որ հասցրեց եւրոպական պետութիւնների վարկին խաղաղների կրած պարտութեամբ, չէ ոչնչանում Մէնչիքի հետ դաշն կապելով։ Անգլիական տիրապետութեան տարիները եգիպտոսում մի զօրեղ զօրք տւեցին Անգլիային. հաստատուեցին վերադարձնելու ժամանակը»։

— Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ այս օրերս ձերբակալւել են պատերազմական գործերի միջնադարի անհրաժեշտ օրդին և պիսաւոր զօրաբանակի երկու սպաները։ Երիտասարդ-տաճիկների աղիտաւորապէս մասնակցում են նաև պալատական ներքինիներից շատերը, որոնցից մի քանիսն արդէն ձերբակալւել են։

— Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ Տաճիկաստանի մակեդոնական պարագլուխների համաձայնութեամբ մտադիր է Մակեդոնիայում դրամով փոխարինել բէգիստը, նմանապէս և նահանգապետների օգնականների թիւը քրիստոնեաներից նշանակել, և հիմնել լանձնաժողով մի քրիստոնեայ ներկայացուցչի մասնակցութեամբ, վերահսկելու պետական մայրեղիք գործողութիւններին։

— Ալբանիայում նոյնպէս սկսել են անկարգութիւններ, որոնց կենդրոնը համարւում են Կլիտանը, Ամբոլը շրջանը հարաւից՝ Բերաթից մինչև Եանինա՝ աստատմբւած են։ Աղուտարի վալիի ուղարկած զօրքերը չըկարողա-

նալով դիմադրել իրանցից գերազանց աստատմբներին, ստիպւած էին տեղի տալ։ Պրիւրէնից աջակցութիւն է պահանջւած։

— Կ. Պոլսից գրում են «HOBOSCH» ին, որ ռուսական զետականի ունկնդրութիւնները ծագեցրին սուլթանի մէջ ամուր ցանկութիւն և իրան մի տեսակ պարտաւորութեան տակ զրին ոչինչ չանել ոչ եւրոպական, ոչ ասիական Տաճիկաստանում առանց Ռուսիայի խորհրդի։ Տաճիկաստանի բոլոր յարաբերութիւնները Բուլղարիայի հետ, ինչպէս և մի քանի Բալկանեան թագաւորութիւնների և եւրոպական պետութիւնների հետ. Ռուսիայից թերադրւած կրկինն։ Այդ արդիւնքը, որին հասել է ռուսական կառավարութիւնը, հետեւանք են Ասիայի վերջին դէպքերի, որոնք Տաճիկաստանին Ռուսիայից կախման վիճակի մէջ դրին։

Առաջարկւած է Թիֆլիսի արքունական գանձարանին, առաջիկայում արքունական գանձարան բանալու ձուլաւորում։

— Թիֆլիսի նահանգապետ Զիրաշի-ձէի առաջարկութիւնը պետական խորհրդում, Թիֆլիսի նահանգում հիմնելու գիւղատնտեսական դրամագործի, հաւանութիւն է գտել և ընդունւել։

— Թագաւոր Կաշիւի և Թագաւոր Կաշիւի աւանդութեան օրը լաւերժացնելու համար, Թիֆլիսի քաղաքային խորհուրդը գնուել է հաստատել Թիֆլիսում խաղաղական գրադարան-ընթերցարան, չորս հազար ռուբլի բիւջէով։

— Պետրոպոլսը (նաւանգիստ) սառել է. նաւարկութիւններ չեն լինում։

— Այս տարի սկսւելու է երկաթուղու գծի շինութիւնը Բագրից մինչև Պետրոպոլս։ Անապարհը միանալու է Դերբէնի հետ։

— Օրդուբադում սկզբնական ուսումնարանը մտադիր են գործնելու երկրասեան դպրոց։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Իմ հեղինակութիւնները զնել ցանկացողները զանազան տեղերից զիմում են ինձ շարունակ, պահանջելով շատ անգամ այն դրքերից, որոնք վաղուց սպասուած են։ Անկարող լինելով իւրաքանչիւրին պատասխանել մասնաւոր նամակով, ինչպէս եմ յարգելի իմ բազմաթիւ «Տարազում» տեղ շնորհել հետեւալին։

«Գործակալութիւն Յիշատակարանից» գրքովի վաճառման իրա-

ւունքը պատկանում էր նրա հրատարակիչ պ. Աբէլ Ապրեսեանին։ Գրքովի եօթ տարի է, սպասուած է։

«Նամուս»-ի առաջին հրատարակութեան և վաճառման իրաւունքը պատկանում էր Հրատ. Ընկերութեանը։ Սպասուած է անցեալ տարւանից։

«Արտմբին»-ի մնացած օրինակները վաճառւած էին Կենդրոնական դրամադաւանոցին։ Սպասուած է վաղուց։

«Խնամատարի» վաճառման իրաւունքը պատկանում էր մի խումբ Բագրեցի ուսանողների։ Գրավաճառանոցներում նա ահա մի քանի տարի է, սպասուած է։ Կան արդեօք մասնաւոր անձանց մօտ չըվաճառւած օրինակներ— չըգիտեմ։ Եթէ կան, ցանկալի կըլինէր, որ յարգելի ուսանողները այդ մասին յայտարարէին։

«Արտէն Գիմաքսեանը» սպասուելու մօտ է։ Նրա սակաւաթիւ օրինակները վաճառւած եմ Կենդրոնական դրամադաւանոցին, ուր և թող զիմեն ցանկացողները։

«Վէպիկներ»-ի վաճառումը պատկանում է Հրատարակչ. Ընկերութեանը, որին թող զիմեն ցանկացողները։

Ինձ մօտ վաճառւում է միայն «Զուր Յոյսերը», որից մնացել են ընդամենը մի քանի տասնեակ օրինակներ։

«Յաւագարը», որ տպւած էր «Հորիզոն» ժողովածւի մէջ, զիւ ևս առանձին գրքովի լոյս չի տեսել։

Թէ այդ վէպի առանձին հրատարակութիւնը և թէ միւս սպասուած գրքերի երկրորդ հրատարակութիւնը յանձն առնել ցանկացողները պայմանների մասին կալող են զիմել ինձ։

Օգտւելով դէպքից, ինչպէս եմ այն պարոններին, որոնց մօտ գտնուում է իմ գրքերի փողը, շտապեն, վերջապէս, ուղարկել ինձ իմ հասցէով. ТИФЛИСЬ, ПИРВАНЗАД. Խնդրում եմ ոչ մի խմբագրութեան ներդրութիւն չըստաճառել, այլ ուղղակի զիմել ինձ։

ՋԻՐՎԱՆՋԱՆԻ

**մեր պատկերները
ՊՈՍՏԵՐԱՆԵՐԻՍՈՒՄ**
(Նկար Ջմիրտի)

Պատկերը նկարած է բնական հիւ-
ծօրով: Երկու արեղայ պատկերահան-
դիսի գահինձում հմայած են ժամա-
նակակից նկարիչների պատկերներով:
Ծեր արեղան ակամայից աչքերը հե-
ռացվել է արդիւրած պտուղից — կանան-
ցից, որոնք կիսամերկ, բոբիկ ուռքե-
րով, ծնկներով, ոսկեգօծ շրջանակներից
գահինձի ամեն կողմից, կարծէք, աչքը-
ները հէնց իրան արեղային լինին
յառած և նրան իրանց մօտ հրաւի-
րում:

Երիտասարդ արեղան Տերունու կող-
քին կանոնաճճ գաղտնի հաճոյքով
դիտում է պատկերները, ջանալով, որ
արեղան այդ չընկալուի:

ԱՓՈՐԻՋՄՆԵՐ
(Եմանակի վերթէյմերից)

Այն ժամանակից, երբ հաստատ-
ւել են օրէնքները, ոչ ոք չի կա-
մենում մարդու վրայ ուշադրու-
թիւն դարձնել:

Մարդկանց հետ վարելու ըն-
դունակութիւնը ռեպուտացիոն Եւ-
րոպայի ընդունակութիւն է:

Հասարակութեան մէջ սովորա-
բար մտնում են շողոքորթելով,
մտնում են աչնտեղ տաղտկանալով
և հեռանում են ծաղրելով:

Ունեցիր յաջողութիւն, մինչև
անդամ խաչատուակ վարմունքդ էլ
քեզ պատիւ կըբերի:

Ազնիւ վրդովմունքը — նախանձ է,
ուրիշ ոչինչ:

Ամեն ոք ուրախ է օգնութիւն
հասցնել ուրիշի ձեռքով:

Արտասուքը տրւած է կանանց
նրա համար, որ ծաղրեն աղա-
մարդկանց:

Երախտամոռութիւնը վիրաւո-
րական է, մեծ մասամբ, այն ժա-
մանակ, երբ երախտիքը համար-
ւում է կորցրած գրամազրու:

Առողջ խելքը կրկնորոնէր իր
նշանակութիւնը, եթէ ամբոխը
չըկարծէր, որ ինքն էլ առողջ
խելքի տէր է:

Հէնց որ լիմարը սկսում է մեզ
գովել, այնքան էլ լիմար չէ թւում
մեզ:

Չատ քչերն են տաղանդով
զրում, բայց արդեօք շատերն են
տաղանդով կարգում:

Մենք միմեանց ոչինչ այնպիսի
սխտրոտտականութեամբ չենք տա-
լիս որքան մեր ձեռք, երբ նա
դատարկ է:

Եթէ անհրաժեշտ լինէր աղօթ-
քի փոխարէն դէպի երկինք ու-
ղարկել ոսկու կտորներ, համարեա
թէ բոլոր մարդիկ անասուններ
կըղառնային:

Կաշէն և Աբէլ — ահա համաշ-
խարհային սլաոմութեան գրեթէ
սմբողջ բովանդակութիւնը:

Խելքը Տերութեան պատանե-
կութիւնն է:

Ամենամեծ շքեղութիւնն ունի է:
Սիրտ ունենալը:

Ամուսնութիւնը յաճախ երկու
սրտերի միմեանցից բաժանելն է:

Մի քանի փիլիսոփաներ խելօք
են մինչև այն ժամանակ, քանի
որ նրանք չեն հասկացում:

Լինել աղքատ և բարի — կըրկ-
նակի դժբախտութիւն է:

Չատերը իրանց պատիւը մտա-
բերում են այն ժամանակ, երբ
ուրիշները յարձակում են նրա
վրայ:

Ասում են ոճը ինքը մարդն է:
Միթէ իրաւ լաւ մարդկանց թիւը
այդքան քիչ է:

այ եւ այլ

Վճիռ է արձակւած Կիւ և Իւրև
քաղաքներում հարկ դնել շնորհի վրայ յօ-
գուտ քաղաքի. բացի բակի և կապովի
շներէից, բոլոր միւս շներն վրայ հարկ է
որոշել գնելու տարեկան մի բոբիլի:

Առաջարկում ենք Ա. Պոլսի վարչու-
թեան օգուտ քաղել այս խելացի կար-
գադրութիւնից: Եթէ Պոլսի փողոցներում
թափւած միլիօնաւոր շներն վրայ էլ հարկ
դնել, կարծում ենք, կայսերական գան-
ձարանը մեծ շահ կունենայ:

ՍՈՒՐԶԱՆԴԱԿ

Թիֆլիս. Արձագանքին. Ճըշ-
մարտութիւնը պաշտպանելու համար
պէտք չէ անպատճառ դաշնակիցներ
լինել: Մենք միշտ կողմնակից ենք
եղել ճշմարտութեան, ինչպէս եւ որ
կողմից եւս արտայայտւած լինի նա:

Դուք ասում էք՝ «Տարագը իր
հիմնարկութեան օրից կատարել
է «Մշակի» արձագանքի դերը»:

—Տարագը երբէք «արձագանքի»
դերը չի կատարել նա եղել է ան-
կեղծ դաշնակից Գրիգոր Արծրունու
Մշակին: Իսկ լինել բարեկամ մի
ազնիւ տանտիրոջ, չի նշանակում լի-
նել համախոհ եւ նրա վարձկան
սպասաւորներին:

Ախալցխա. Ռ. Բ. Վարչ. անդամ պ.
Յ. Յակ. Այս, պատուար անդամ
ընտրելու հարցին դէմ են եղել «հա-
մալտարանականները, բժիշկները եւ
բոլոր խմբագիրները, եթէ կամենար,
նոյն իսկ «Մշակի» խմբագիր պ.
Քալանթարը, որը ոչ մի խօսքով չը-
պաշտպանեց քաղաքագիտի պատիւը:
Իսկ մենք ոչ միայն դէմ ենք եղել
քաղաքականեան, այլեւ ընտրութեան:
Կարողացէք «Տարագի» նախորդ հա-
մարը, եթէ ուղիղ կարգով գիտէք:
Գալով «Մուրճի» խմբագրին, դուք
նրա մասին էլ ասում էք: Նա թէ
դէմ է եղել ընտրութեան եւ թէ
ծեղնապահ է մնացել քաղաքական
ժամանակ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԵԼԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Մշակի» երէկւայ համարում Կէօն
երկու անպատկառ սուտ է ասում: Նա
ասում է, թէ քննադատելով իմ թարգ-
մանութիւնը, չըգիտէր, թէ նա իմ
աշխատութիւնն է, երկրորդ, թէ ինձ
իբր անձամբ չի ճանաչում, հրատարակ-

չական Ընկեր. Վարչութեան և խմբ. մասնաժողովի անդամներն մեծ մասը «Մշակի» աշխատակիցներն են, ուրեմն Լէօն շատ լաւ գիտէր, որ իր պախա-րակած թարգմանութիւնը իմն է: Եւ այդ իմանալով, նա հէնց դիտմամբ է աշխատել ցեխոտել իմ գործը, որովհետեւ չաչանի է, որ այժմեան «Մշակը» իմ թշնամին է. իսկ Լէօն, թօշակ ստանալով այդ լրագրից, կամենում է երախտագէտ լինել, ցելս ձգելով նրա ցոյց տաւ մարդկանց վրայ: Երկրորդ, պարոնը ձեւանում է, թէ իբր ինձ չէ ճանաչում: Ես այն ձիւրկանգաղէն եմ, որին դուք ամիսներ շարունակ հանդիպել էք «Տարազի» խմբագրատանը և որի մօտ շատ անգամ էք պախա-րակել «Մշակի» այժմեան խմբագիր-ներին, որոնց այսօր շողոքորթում էք: Ո՛հ, փուշ աշխարհ և դրամի անասելի դօրութիւն:

Լէօնին ես միայն երկու խօսքի կ'արժանացնեմ: Այո, պարոն, իմ լեզուն և ոճը դուք քննադատել չէք կարող, այն հիման վրայ, որ արեւմտեան չի կարելի սալօն մանել:

Բարեհաճեցէք, պարոն խմբագիր, տեղ շնորհել այս երկուողիս, որից աւելի ասելիք չունեմ Լէօնի վերաբեր-մամբ:

ՋԻՐՎԱՆՋԱԴԻ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ջնորհակալութեամբ ստացանք

I

Ելիզա Օրմէշկո. «ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՓԱՍ-ՏԱՆՆ», թարգմ. Յովհ. Մեղնիկեան, 79 էրես, գինը 20 կ., Պետերբուրգ Լիբէրմանի տպ. 93 թ. մաքուր տը-պագրութիւն և լաւ թուղթ. գինը ՍՊԵ., Մиллион. ул. д. № 29, кв. 19. I. Мѣдникіанъ.

II

Սահակ քն. Սահակեանց. ՄՐԵԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՈՒՍՏԻ (շար. և վերջ.) 3. Գ. 112 փոքր էրես, Պօղոսի առաքելական ուղեւորութիւնների քարտէզով, մաքուր տպագր. և թուղթ, տպ. Մն. Մարտիրոսեանցի, Թիֆլիս 96 գինը 40 կ.:

III

Р. М. Аммировъ. ПЕРВЫЕ ША-ГН, ասանաւորներ, 83 էրես, Բագու տպ. Губер. Правл. գինը 50 կ.:

IV

Թրքի. Տր. Ընկերութիւն. ԳԵՏԵԱՓՈՐԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԸ Վ. Կորոլէնկօի, 78 փոքր էր., տպ. Յովհ. Մարտիրոսեանցի, գինը 15 կ.:

V

Նոյն Ընկ. Տրատ. Վ. Կորոլէնկօի ԱԿԱՄԱՅ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ, թարգմ. Տ. Յովհաննիսեան 64 փոքր. էրես, տպ. Մ. Ռօտինեանցի 96 թ. հասարակ թուղթ, գինը 15 կ.:

VI

Նոյն Ընկ. Տրատ. Ռիդա ՄՈՒՖԼՈՒ ևսեր. թարգմ. Յ. Օհանեան, 44 փոքր. էր. տպ. Մ. Զարաձէի և Ընկ. հասա-րակ թուղթ և տպագրութիւն, գինը 10 կ.:

VII

Յովհ. Մալխասեան. ԵՐԴՈՒՄ. վէպ. 168 էրես, գինը 40 կ., տպ. Ա. Մելիք-ձահնապարեանի:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

ՏԻՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սրբազան Իգմիշեան պատ-րիարքի

ՄԵԾԱԳԻՐ ՊԱՏԿԵՐԸ

Սկար Ս. Սողոմոնեանի

Վաճառում է Աղբիւր-Տարազի խմբագրութեան գրասենեակում, գինը ճանապարհաճախով 1 ռ. 3—2

Տարույս մայիս ամսին լրանում է Աւետաց-Եկեղեցւոյ երկսեռ. դպրոց-ների այժմեան հոգաբարձուաց Ժա-մանակամիջոցը. ուստի նոր հոգաբար-ձուների անմատոյանորդների ընտրու-թեան համար ամսույս 10-ին, կիրակի օրը ս. պատարագից յետոյ, 12 ժամին հրաւիրում են նոյն եկեղեցւոյ չար-գելի ծխականները ժողով կազմելու պատգամաւորների ընտրութեան հա-մար:

Գործակալ՝ Ղեւոնդ Բաճ. Խաւաղեան

Ր ա Ք Ք ի

«**ՋԱՀՐՈՒՄԱՐ**»

վ է պ ը

հեղինակի 1871 թ. պատկերով Գինն է 2 ռ.

Յանկադողները պէտք է գինեն՝ 5—2 Тифлисъ. Аннѣ Раффи.

ԸԳՐԻՐ-ՏԱՐԱԶԻ խմբագրութեան գրասենեակում վաճառում են ճեւապարհու վրայ հետեւեալ պատ-կերները.

I

Վեհափառ Կաթողիկոսի

II

Անվեհեր սրբազան պատրիարք Իգմիշեանի

(Գնել զանկադողին այս պատկերը կու-ղարիւ երկու ամսից յետոյ, առ այժմ I հրատար. սպառում է.)

III

Գրիգոր Արծրունու

Գինը իւրաքանչիւր պատկերի 5 ռ. ճանապարհաճախով 6 ռ., մեր բաժա-նորդները ճանապարհաճախս չեն վճա-րում:

Այդ պատկերները պատրաստւած են Լոնդոնում, ուղարկւում են կրկնա-կի արկղներում: Մինչև այժմ հաշիւս մէջ չէ եղած այդ տեսակ հրատարա-կութիւն:

„НЕДѢЛЯ“

Принимается подписка на 1896 г. (двадцать девятый годъ издан.)

„НЕДѢЛЯ“ состоитъ изъ двухъ изданій: еженедѣльной общественно-политической газеты „НЕДѢЛЯ“ и еженѣщнаго литературнаго журнала „КНИЖКИ НЕДѢЛИ“.

Соединеніе еженедѣльной общественно-политической газеты съ еженѣщнымъ литературно-критическимъ журналомъ даетъ возможность редакціи „НЕДѢЛИ“ охватывать въ своемъ изданіи всѣ инте-ресы текущей жизни, подлежащія вѣѣбно періодической печати.

Цѣна газеты „НЕДѢЛЯ“ съ „КНИЖКАМИ НЕДѢЛИ“ десять рублей въ годъ съ пересылкой и доставкой.

Въ уплатѣ подписной суммы допускается разсрочка: при подпис-кѣ—5 руб. и къ 1-му юня—4 р., а также и на другихъ условіяхъ, по соглашенію подписчика съ конторой редакціи.

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ: въ С.-Петербургѣ, въ конторѣ редакціи „НЕДѢЛИ“, Ивановская, 4.

Редакторъ-издатель В. И. ГАЙДЕБУРОВЪ.